

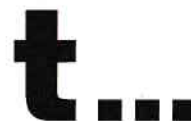
LBRIS

We know
books

RĂZVAN DURLAN

JURNALISMUL
DE INVESTIGAȚIE,
O SPECIE PE CALE
DE DISPARIȚIE

Cu o prefață de DUMITRU BORȚUN

TRITONIC

Tritonic Books

București – 2022

Cuprins

Ce mai păzește azi câinele de pază?.....	9
Preambul.....	13
Primii mei ani în jurnalism. Ucenicul lui Puștiu, vedeta de la Cronica Cărcotașilor.....	17
După filmul de debut, au urmat primele emisiuni specializate.....	21
Școala Waldorf și întâlnirea cu Dan Puric.....	21
Interviul cu Mugur Mihăiescu, sosit la Oneștisă distreze lumea.....	22
Momentul specializărilor în Prima Tv și Pro TV.....	23
Anii 1998, debutul în presa scrisă din capitală.....	25
Jurnalist de capitală îmi doream să fiu.....	26
Începusem să prind aripi și curaj și așa am devenit jurnalist național.....	27
Redactor șef doar cu numele.Eram pe tarlaua lui Penescu.....	30
Primul ministru sunat în viața mea de jurnalistde capitală.....	33
Din nou în TV, dar nu în investigații.....	35
Revenirea în investigații, deși eram dorit la politică.....	38
Trecerea la cea mai spectaculoasă formăde jurnalism.....	42
În 15 ianuarie 2014, de ziua poetului național,am lansat proiectul de publishing onlineAnchete Speciale.....	43
Amenințările au început să curgă lanț încă de la debut, celebritățile să ne încurajeze.....	48
Ce e cu magistratul ăsta și de unde vine?.....	57
Evenimentul care mi-a marcat viața și m-a făcut să înțeleg totul.....	59
Primul „interlop” la care am ajuns vreodată în casă.....	62

Primele întrebări deranjante către Apa Nova București, din grupul Veolia.....	63
Ștafetă predată de Apa Nova către o renumită agenție de relații publice.....	64
Primul proces pe care l-am avut de înfruntat a fost cu cel mai mare dealer auto al brandului Opel, Rădăcini Motors.....	66
Au urmat 3 procese la rând deschise de aceeași companie și aceeași frați, pentru un singur material.....	76
Adică am fost dat în judecată pentru același material de trei ori consecutiv.....	81
Primul proces pierdut de Pandel cel mare.....	82
Întâlnirea cu Nicolae Demetriade, fostul Președinte al A.N.A.T.....	106
Legat de I.A.T.A și Reed Mackay.....	112
Când am început să investigăm puțin Jinfo Tours.....	114
Instanța le-a dat o mare lecție celor de la Federația Română de Fotbal.....	126
Marea cireașă de pe tort de anul aceasta.....	127
Epilog.....	128

Ce mai păzește azi câinele de pază?

Ideologia de auto-legitimare a presei conține câteva dogme, pe care le știm cu toții: „presa – apărătoarea interesului public”, „presa – formator de conștiință publică”, „presa – purtătorul de cuvânt al publicului”, „presa – oglindă fidelă a realității”, „presa – a patra putere în stat”, „presa – câinele de pază al democrației”. *În ce măsură mai sunt adevărate aceste afirmații, dacă or fi fost vreodată?* Pentru a răspunde la această întrebare au curs râuri de cerneală tipografică, s-au scris mii de articole și s-au publicat sute de cărți.

Astăzi este foarte dificil să mai susții că „discursului știrilor” este obiectiv în aceeași măsură ca discursul științific, cum credea Roman Jakobson când dădea cele două discursuri ca exemple pentru funcția referențială a comunicării. De dragul unei audiențe cât mai mari, știrile televizate au început să fie scenarizate, uneori fiind construite conform pătratului narativ al lui Vladimir Propp: Narator – Erou – Anti-erou – Martor (Propp, 1970). Reflectarea obiectivă a realității a fost înlocuită cu *Storytelling*, iar granița dintre jurnalismul informativ și „jurnalismul narativ” (Mark Kramer) devine pe zi ce trece tot mai greu de stabilit. La fel de dificil este să mai susținem că presa promovează interesul public, adică forma negociată, structurată și statuată a binelui comun. Astăzi, știrile sunt produse de „blocul de putere” (*power bloc*), cum l-a definit Stuart Hall: o alianță

a forțelor dominante, reprezentate de instituții precum guvernul, politica, industria, mijloacele de informare, sistemul educațional, sistemul juridic și așa mai departe. Ori, cultura populară este organizată în jurul acestei contradicții: forțele populare contra blocului de putere (Hall, 1981, p. 238).

În studiul „Popularitatea și politica informației” (1992), John Fiske scria: „Forțele economice (...) au ajutat la promovarea noilor valori ale obiectivității și adevărului în știri, ascunzând totodată puterea acordată de acestea celor care le definesc. Adevărul nu poate fi contestat: prin urmare, producerea acestuia este un minunat premiu ideologic demn de a fi câștigat” (*apud*, Dahlgren & Sparks, 2004, p. 58). Din moment ce adevărul a devenit un produs ideologic, iar realitatea un construct cultural, funcția cognitivă a știrilor oficiale (*official news*) devine una facultativă și accidentală. La sfârșitul secolului XX, jurnalismului alternativ mai era reprezentat de două genuri care rămăseseră pe baricade, fluturând steagul independenței față de blocul de putere: *jurnalismul de scandal* și *jurnalismul de investigație*. După cum ne spune Fiske, jurnalismul de scandal exprimă doar „o luptă între poziții mai centrale și altele mai marginale în cadrul blocului de putere, și nu între blocul de putere și oamenii de rând” (*apud*, Dahlgren & Sparks, 2004, p. 59). Așadar, doar jurnalismul de investigație mai avea un potențial anti-sistem, care ar fi putut să pună în dificultate anumiți agenți ai blocului de putere.

Ce s-a întâmplat între timp de am ajuns să trăim cu impresia că jurnalismul de investigație este *o specie pe cale de dispariție*, cum afirmă Răzvan Durlan în titlul acestei cărți? Toată povestea se găsește aici! Nu cred că au importanță numele de persoane, denumirile de organizații sau cadrele spațio-temporale; mecanismele sunt aceleași în

toată lumea de azi: „Ideologia profesională a obiectivității – producătoarea unui adevăr depolitizat, lipsit de încărcătură valorică – ajută la crearea unui tip de narațiune menită să încurajeze o atitudine interpretativă credulă și supusă” (Dahlgren & Sparks, 2004, p. 71). Presa a devenit „a patra putere în stat”, cum îi plăcea să se alinte, dar nu în răspăr cu celelalte puteri, ci prin integrarea sa în blocul de putere. Ea nu mai păzește democrația împotriva abuzului de putere; dimpotrivă, a devenit un instrument de exercitare a puterii. „În prezent, spune Lipovetsky, legitimitatea (...) se construiește și se vinde, trăim în epoca marketingului valorilor și a legitimităților promoționale, stadiul ultim al secularizării postmoraliste” (Lipovetsky, 1996, pp. 291–292). În procesul de marketizare generalizată, știrea de presă a devenit marfă, se vinde și se cumpără.

Devenit „jurnalist de Capitală” în 1998, autorul ne povestește de-a fir a păr aventurile prin care a trecut în lupta sa pentru apărarea unor valori, principii și reguli pe care le considera sacre pentru orice jurnalist. De fapt, s-a luptat pentru apărarea profesiei de jurnalist în general, a celei de jurnalist de investigații în special. După cum ne spune Sorin Preda într-un articol intitulat „Ancheta”, „Investigația e o problemă de îndrăzneală și de temperament – lucru care (...) nu e la îndemâna oricui” (Coman, 1999, p. 119). Cine va citi această carte va constata că autorul ei corespunde întrutotul portretului pe care îl face Sorin Preda ziaristului de investigații: curaj, intuiție, perseverență, dinamism, rapiditate în mișcare, spirit acut de observație” (*Idem*).

Dincolo de aceste calități, Răzvan Durlan ne apare ca un om onest și bun, cu dragoste de oameni și capabil de admirație pentru oamenii de valoare, care muncesc și creează, care își iubește enorm mama și mătușa, apoi soția și

copiii, care îndură umilințe de la patroni și șefi cu personalitatea nefinisată doar de dragul meseriei. Niciun moment nu-i trece prin cap că ar putea să-și folosească profesia pentru a obține „foloase necuvenite” – în bani sau în servicii, în avansări sau în protecție. Nu este genul!

Cartea e scrisă cu o sinceritate dezarmantă, care îl paralizază pe cititorul obișnuit cu autori ce se pun în lumină pe ei înșiși, care vor să pară altceva decât sunt sau care trec cu vederea aspecte mai neplăcute din viața lor. Scriitura este atât de frustă și de directă, încât nici nu-ți poate trece prin minte că autorul ar putea inventa, exagera, înflori sau omite ceva. Pentru a folosi o expresie celebră a lui Roland Barthes, această carte se situează la „gradul zero al scriiturii”. Altfel spus, la gradul maxim al credibilității.

Dumitru Borțun

TRIMITERI BIBLIOGRAFICE

- Coman, Mihai (coord.), *Manual de jurnalism. Tehnici de redactare*, vol. II, Iași, Polirom, 1999
- Dahlgren, Peter & Colin Sparks (coord.), *Jurnalismul și cultura populară*, Iași, Polirom, 2004
- Hall, S., „Notes on deconstructing «the popular»”, in R. Samuel (edit.), *People's History and Socialist Theory*, London, Routledge & Kegan Paul, 1981, pp. 227–240
- Lipovetsky, Gilles, *Amurgul datoriei. Etica nedureroasă a noilor timpuri democratice*, București, Babel, 1996
- Propp, V. I., *Morfologia basmului*, București, Editura Univers, 1970

Preambul

Să începi la 46 de ani să scrii o carte despre jurnalism, despre jurnalismul independent poate fi considerat un act de mare curaj și de mare forță sufletească. Am parcurs o perioadă destul de lungă în această meserie nobilă și prost plătită și am simțit că este momentul să spun lumii chestii neștiute. Ascunse, poate chiar deosebite. Înseamnă mult să poți lăsa lumii informații de interes public. Parcă este în același timp și un eseu extrem de îndrăzneț al propriului meu intelect, în primul rând pentru că societatea din ziua de azi, constat eu, se afundă tot mai mult în ceea ce eu numesc *porno caracter*. Mai ales societatea românească, cea pe care vrând nevrând o înghit și eu la rândul meu. Una extrem de dezbinată din cauza pandemiei, dar și din cauza mitomaniei sociale practicate la cel mai înalt nivel. *O ofensă informațională* mai mare ca acum, de care societatea românească se lasă cucerită, nu am întâlnit până acum în meseria asta.

Nici nu mai are rost să amintesc despre corupție în această carte scrisă de jurnalistul de investigație din mine. Țara colcăie la fiecare pas de acest fenomen abrutizant. Vorba unui militar trecut în rezervă pentru care am o stimă și o simpatie aparte, maiorul în rezervă și doctorul inginer în fizică Dan Băzăvan. Inițiatorul Asociației Civice *Stop Discriminării Cetățenilor* mi-a zis că „trebuie un reset total al societății românești. Reset politicieni, reset economic, reset executiv, reset justiție, reset Constituție, reset total și

crescut de la zero statul democratic, care să fie al nostru, al tuturor. Nu al lui Iliescu, nu al lui Roman și nici al altcuiva din politică. Restul nici la gunoi nu merge aruncat”, spune Dan Băzăvan, „căci gunoiul poate ataca rădăcina nouă”. După părerea acestui militar și român pur sânge „asta va fi adevărata Revoluție, Revoluția inteligenței și a materiei cenușie, nu așa cum s-a petrecut cea din 1989 cu vărsare de sânge nevinovat”.

Sunt deja ani de zile de când caut să înțeleg, pe cont propriu, cine te poate sprijini financiar pentru a putea juca unul dintre cele mai mari și mai frumoase roluri din societate. Fără să se bage nimeni peste tine, fără să-ți „dicteze”, fără să-ți spună stop la materialele scrise și muncite, cum știm toți că se întâmplă în orice media românească și fără ca cineva din conducere să fie lup cu tine. Să îți joci rolul liniștit și asumat. Corect și transparent. Urmărind interesul legitim și nu pe cel financiar. Cel mai important în meseria de jurnalist e să informezi opinia publică cu date precise, adevărate, nimic trunchiat. Asta este și motivul pentru care îl tot aștept pe acel investitor care corespunde întru totul acestui calibru profesional de mare rafinament.

Am dobândit de-a lungul anilor o sumedenie de experiențe dintre cele mai palpitate și interesante, de prin redacții celebre de ziar sau televiziuni foarte cunoscute, acolo unde mi-am adus contribuția cât am putut eu de bine. Am stat cuminte în banca mea, departe de această lume nebună cu totul și de toți mișei din jurul ei. Fiindcă am fost atât de pasionat de comunicarea publică, chiar de cea specializată și de relații publice, am intrat cu barca și în tagma asta socială a comunicatorilor și am conceput și implementat multe campanii de succes și de impact. La unele dintre cele mai mari și importante agenții din țară, *Hill & Knowlton*

(renumita agenție de relații publice din SUA care a pregătit războiul din Golf – n.a), *Publicis România*.

La momentul anului 2014, atunci când am descoperit că pot fi cu adevărat jurnalist independent, paradoxal al nimănui însă în același timp al întregii lumi, am lansat proiectul editorial de publishing online *www.anchetespeciale.ro*.

A fost ca un vis devenit realitate.

Aproape că nu-mi venea să cred. Am stat atunci foarte mult pe gânduri până când mintea mea a născocit un proiect de o asemenea virtute și de o asemenea valoare și putere jurnalistică. Am umplut și măzgălit foi întregi de hârtie până când am ajuns la acest domeniu web de neimaginat, care era liber. Atunci m-am gândit foarte serios dacă tot ceea ce vom pune în discuție și vom expune public în materialele noastre va avea urmări și va produce efecte serioase imediate. Suna cu adevărat demențial! Chiar suna pentru că *Anchete Speciale* este un proiect jurnalistic demențial în sine. Oameni care nu ne cunoșteau ne abordau și ne întrebau: „sunteți de la D.N.A sau de la D.G.A”?

Răspunsul a venit însă repede, fără prea mari căutări.

Fostul șef de secție de la departamentul de investigații eveniment al ziarului *Puterea*, Andi Topală, ziar în print și online la care am fost oprit în multe din anchetele muncite serios, m-a căutat foarte fierbinte pentru a mă ruga să nu facem public un material pe care știa că-l aveam pregătit pentru lansarea proiectului, de ziua poetului nostru național, în 15 ianuarie 2014.

Dezvăluirea era deosebit de tare și îl aveam în prim plan de unul dintre foștii șefi ai Poliției Capitalei, comisarul Roberto Ababei. Când l-am sunat să-l întreb cine e totuși în spatele acestei rugăminți personale, Andi m-a bălăcărit ca la ușa cortului dându-și arama pe față. „Ai fost rugat,

exact! Ți-am promis eu ceva, ți-am oferit eu ceva ca să te apuci să spui în stânga și-n dreapta după ce ne despărțim? Și să spui că cineva a încercat să oprească materialul cu rugămintă și cu bani? Chiar așa jigodie ești, mă?! Cum nu ești jigodie, mă? Adică eu mă întâlnesc cu tine, te rog și eu ceva prietenește în virtutea prieteniei pe care o avem și a cunoștințelor pe care le avem. Am mâncat în aceeași farfurie într-o redacție, mă întâlnesc cu tine în calitate de prieten și tu, după ce te desparți de mine, pui mâna pe telefon și te plângi. Să știi că asta este o josnicie fără margini. Și asta nu dovedește în niciun fel bărbăția și nici onoarea. Încearcă să înțelegi și altfel, nu că cineva te-a rugat să nu publici materialul. Fii atent că chestia asta o țin minte. Băi, ascultă aici! Eu am avut încredere în tine și m-am întâlnit cu tine în calitate de prieten. De prieten, atât. Ca să ajut la rândul meu un prieten. Nu o să uit chestia asta, nu o să uit cât o să trăiesc. De acum încolo nu mai avem ce discuta!” a sunat mesajul lui Andi Topală, care a ajuns gazetar la o publicație obscură, Sursa Zilei iar mai apoi consilier al ministrului Justiției, Ana Birchall, în timpul guvernării P.S.D și epocii Dragnea.

Chiar și așa nu aveam niciun off. Nici față de el, nici față de nimeni. Deja îmi coagulasem mica echipă redacțională cu care am lansat proiectul și chiar nu aveam nevoie ca Andi să-mi recomande el pe cineva. Orice jurnalist de condei. Să mă supăr că mi-a vorbit cum mi-a vorbit la telefon când eu încercam să deslușesc jocurile de culise care l-au determinat să mă roage atât de apăsător să nu dăm drumul la material? Sub nicio formă. Îi invitase să facă parte din echipa de început pe Andrei Dumitrescu (ex *Mediafax*), Petrișor Cană (ex *Evenimentul Zilei*), Larisa Bernaschi (ex *NewsIn*) și Eliade Bălan (ex *România Liberă*) și alți apropiați de-ai lor, iar când am început în forță la începutul anului 2014

s-au văzut imediat rezultatele. În timp, și-au adus contribuția și alții, dar cel mai important dintre ei este, indiscutabil, Dan Vlas, unul dintre cei mai buni jurnaliștii de investigații din România, care trăiește în provincie, la Iași.

Este un proiect care, în sine, poate să mute munții din loc, poate să dezbină sau să unească oameni, afaceri, comunități, relații de orice fel, poate așadar să facă multe lucruri frumoase și serioase la adresa democrației și a unui stat de drept în care ar trebui să trăim cu toții. Dar toate acestea le veți vedea pe parcursul și spre finalul cărții, în cea mai mare parte.

Primii mei ani în jurnalism. Ucenicul lui Puștiu, vedeta de la *Cronica Cârcotașilor*

Am revenit acasă la mama mea, la Onești, în 1997, după un an chinuit de efectuat stagiul militar obligatoriu la jandarmi. Am început la București și am încheiat la Bacău, după ce am fost mutat la ordin în urma unei aventuri de toată pomină: am fost dezertor în armata României fără să fiu băgat la batalionul disciplinar.

Cu armata e un detaliu tare interesant și el. Fiindcă am renunțat să mă fac util la studii la Cluj, la Facultatea de Filosofie Babes Bolyai, s-a adevărit exact ce mi-a zis mama, care parcă a avut gura poleită cu aur. Atunci când mi-au pus în vedere că trebuie să plec în armată, o autoritate publică din anturajul mamei mele mi-a propus să fac șoferie sau ceva care să-mi folosească mai târziu în viață, însă deșteptul de mine a ales să se ducă în capitală, căci acolo se raporta sufletul și mintea mea atunci. Așa m-am văzut îmbrăcat în